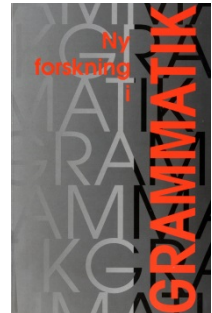

Ny Forskning i Grammatik

Titel: Om neksusbegrebets nødvendighed
Forfatter: Lars Heltoft
Kilde: Ny Forskning i Grammatik 20, 2013, s. 109-126
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nfg/issue/archive>

© Forfatterne og Institut for Sprog og Kommunikation, Syddansk Universitet, 2013

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Ny Forskning i Grammatik (1993-2012) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Om neksusbegrebets nødvendighed

Lars Heltoft

1. Indledning

I vore dages dominerende syntaktiske modeller finder man ikke mange spor af Otto Jespersens (1924, 1933, 1937) klassiske skelnen mellem neksus (*the dog barks*) og junktion (*a barking dog*), eller af Leonard Bloomfields ligeledes klassiske skelnen mellem endocentriske og eksocentriske konstruktioner (1933).

I den generative grammatik har man aldrig brugt begrebet neksus, og i Chomskys teorier har man siden 1970erne anvendt et generaliseret skel mellem kerne og adled (head and modifier) i den såkaldte X-bar syntax, jf. diskussionerne om hovedleddets status hos Zwicky (1985) og Corbett et al. (1993).

I konstruktionsgrammatikken søger man mod enklere syntaktiske strukturer, og i Radical Construction Grammar (Croft 2001) erstattes skellet mellem kerneled og adled således af en distinktion på det semantiske niveau mellem del og helhed (part-whole-relations), hvor der ikke tages stilling til hvad der er over- og underled¹.

I denne artikel vil jeg argumentere for at neksusbegrebet er nødvendigt i en syntaktisk model, i den forstand at der er data og mulige generalisationer man vanskeligt kan håndtere uden. Diskussionen må føres tilbage til nogle af de antagelser der ligger til grund for syntaktiske modeller, nemlig at de kan udledes af de basale relationer de-pendens og ækvivalens. Artiklen kan ses som en udfoldelse af et kort resume i Heltoft 2008 (78-83) om brugen af katatagmer (neksus) i Grammatik over det Danske Sprog (GDS).

1. Pudsigt nok minder positionen på dette punkt faktisk om situationen i Chomskys Aspects-model fra 1965, jf. Lyons 1968: 235.

Ikke alle sprog er organiseret med neksus, og ældre nordisk er et eksempel på et sådant sprog. Begrebet kan således indfange sprogspecifik struktur, og det er typologisk frugtbart.

Som modsynspunkt i diskussionen vil jeg på denne begrænsede plads holde mig til den minimalistiske teori som fremstillet i Christer Platzacks seneste introduktion, nemlig bogen *Den fantastiska grammatiken* (2010). Artiklen bygges således op:

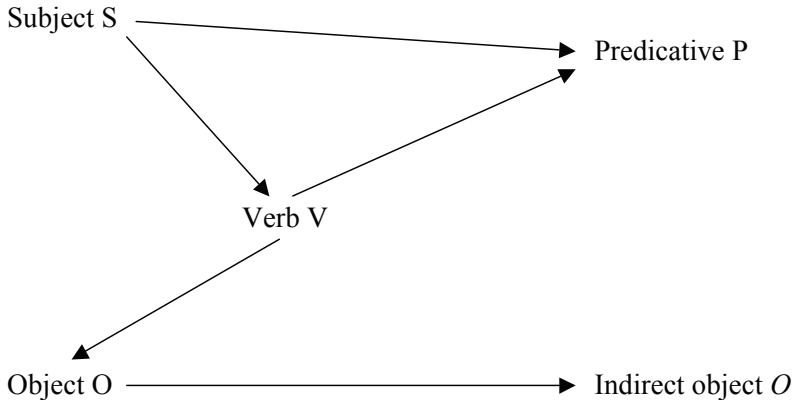
1. Indledning
2. Neksus og eksocentrisme
 - 2.1. Jespersens neksusbegreb
 - 2.2. Bloomfield: endocentrisme og eksocentrisme
 - 2.3. De grundlæggende relationer
 - 2.4. Neksus hvor man (ikke) venter det
 - 2.5. Kategorial og leksikalisk styring
3. Nominalanalysen: junktion eller neksus?
4. For megen og forkert struktur: den fantastiska grammatiken
5. Prædikativkonstruktioners opbygning
6. Konklusion

2. Neksus og eksocentrisme

I dansk tradition bruges neksus hovedsagelig om relationen mellem subjekt og prædikat, og i videre anvendelse om konstruktioner der har sætningsværdi semantisk set: infinitivneksus og sekundær neksus (Diderichsen 1946: 217-18). Begrebet stammer fra Jespersen og forbindes med ham.

2.1. *Jespersens neksusbegreb*

Jespersens definition af neksus og junktion er næsten overalt semantisk og ikke eksplicit formuleret på grundlag af dependens eller ækvivalens. I modsætning til Bloomfields lignende begreber er Jespersens altså ikke syntaktiske. En junktion som *a barking dog* “serves to make what we are talking about more definite or precise”, mens en neksus som *the dog barks* “tells us something by placing two (or more) definite ideas in relation to one another”. De to konstruktionstypers funktionelle output er semantisk forskellige: En junktion specificerer beskrivelsen af én forestilling eller referent, mens en neksus er en forbindelse af to eller flere forestillinger i relation til hinanden. Det er anskueliggjort i Analytic Syntax (Jespersen 1937: 131) i en figur:

Figuren siger der er neksus mellem de pileforbundne ledtyper²:

“S V he drank, S V P he became happy, S V O he had a drink, S V O^r (S₂ P) that made him happy etc. Whenever we have S, V, O, O, P, I, G, X or Y³, a nexus is either denoted or implied.” (1937: 130)

Selv om Jespersen undgår begrebet ‘predicational’ om neksus, så falder de konkrete eksempler ind under dette, også V O, der naturligvis er en del af en prædikation og omfatter to begreber eller forestillinger (*ideas*). Vi vil se bort fra tilfældet V O i det følgende, for – som det fremgår af 2.2 – så er dette forhold ikke eksocentrisme i distributionel forstand og ikke katatakse i formel forstand.

I *Elementær dansk Grammatik* (EdG; 1946) refererer Diderichsen til Jespersen hvad angår begrebet neksus, men argumentationen og kriterierne minder til forveksling om Bloomfields, se nf. 2.2. Neksus bruges dog udelukkende om relationen subjekt – prædikat, og intetsteds nævner Diderichsen Jespersens opfattelse af relationen V O, men regner den for et hypotagme.

2.2. *Endocentrisme og eksocentrisme*

Bloomfields begrebsæt (1933: 194-95) eksocentrisme og endocentrisme fører kun delvis til den samme opdeling som neksus over for junktion. Og begreberne er distributionelt definerede:

-
2. Mest overraskende er relationen mellem verbal V og objekt O, hvor fx *Elementær dansk Grammatik* regner med hypotaktisk relation. Relationen mellem O og O er en implicit type S V O.
 3. I = infinitive, G = gerund, X = nexus substantive, Y = agent-noun or participle.

“Every syntactic construction shows us two (or sometimes more) free forms combined in a phrase, which we may call the *resultant* phrase. The resultant phrase may belong to a form-class other than that of any constituent. For instance, *John ran* is neither a nominative expression nor a finite expression (like *ran*). Therefore we say that the English actor-action construction is exocentric: the resultant form-class belongs to no immediate constituent.” (Bloomfield 1933: 194)

Modsætningen er endocentrisme, hvor konstruktionen til hører den samme distributionelle klasse som en eller flere umiddelbare konstituent⁴. Endocentrisme er det normale, for:

“The exocentric constructions in any language are few. In English we have, besides the actor-action construction, also that of relation-axis, as *beside John, with me, in the house, by running away*; the constituents are a prepositional expression and an accusative expression, but the resultant phrase has a function different from either of these, appearing in entirely different syntactic positions ... Another exocentric construction is that of subordination (clause-subordination) ... and (phrase-subordination) ...” (Bloomfield 1933: 134).

2.3. De grundlæggende relationer

Diderichsens karakteristik af eksocentriske konstruktioner i EdG (1946: 141-142) ligner Bloomfields, ved at vægten er lagt på en negativ karakteristik af det eksocentriske produkt:

“siger man fx. *Jeg fortalte, at vi mødte en Mand*, har hverken *vi* eller *mødte en (Mand)* det forhold ... til *fortalte*, som *Helheden* har.”
(Diderichsen 1946: 141-142)

I Hansen og Heltoft (2011) beskrives det samme forhold også som en hverkeneller-relation (GDS I, § 32):

4. ‘Endocentrism’ er overbegreb til ‘co-ordination’ og ‘attribution’. Det dækker altså i dansk tradition både paratakse og hypotakse.

$$A + B = C$$

$$C \neq A$$

$$C \neq B$$

Sætninger og forbindelse af præposition + nominal forstås i GDS som ekso-centriske:

- Resultatet af en kombination af subjekt (A) og verbalhelhed (B) er en sætning (C), og sætningens funktion er forskellig fra både A og B.
- Resultatet af en kombination af præposition (A) og nominalhelhed (B) er en mængde af alternative funktioner (C): prædikativ (de er *i live*, hun er *med barn*), antiled⁵ og lokalt led (skrive *på artiklen*, bo *i en husbåd*), alle frie adverbialtyper (sætningsadverbial: *uden tvivl*, frit prædikationsadverbial: flirte *på dansegulvet*, mådesadverbial: *med høj hastighed*). Ingen af disse funktioner svarer til A eller B alene. (GDS II § 44)

I GDS er terminologien for neksus og eksocentrisk konstruktion **katatagme** (over for hypotagme og paratagme). Relationerne selv kaldes tilsvarende **katatakse**, hypotakse og paratakse, i dansk udgave **samordning** over for underordning og sideordning. Og i GDS gentages den Bloomfieldske stipulation, jf. ovenfor. GDS taler imidlertid også (i forlængelse af Hjelmslevs indflydelse på Paul Diderichsen) om neksus og katatakse som gensidig afhængighed (GDS I § 27.3):

“Der findes også tilfælde hvor rektionen går begge veje, og A og B således gensidigt forudsætter hinanden:

Vælger man A, skal man også vælge B, og
B kan kun vælges når A samtidig vælges.

Denne særlige dobbeltrettede afhængighed hedder interdependens og betegnes:

5. Begrebet ‘antiled’ dækker i grove træk valensled indledt med præposition. De er modpoler til de simple eller positive subjekter og objekter, se GDS XI § 1.2.

A ↔ B

Det indlysende eksempel er igen sætningen i sprog med obligatorisk subjekt: Intet subjekt uden finit verbum, og intet finit verbum uden subjekt.

2.4. Neksus hvor man (ikke) venter det

Hvad er så forholdet mellem dependensanalysen og den Bloomfieldske analyse? Det diskuteres ikke til ende i GDS, og grunden er formentlig det kanoniske sætningseksempel hvor de to analyser uden videre giver samme resultat og udnævner sætningen til prototypen på neksus. Men i den Hjelmlevske dependensanalyse må der ligge en implicit antagelse, nemlig at interdependensen er nødvendig for at danne det relevante resultat. En analyse i form af interdependens viser ikke uden videre at forbindelser med præposition er katatagmer eller neksus, for hvad vil det sige at et nominal (B) forudsætter en præposition (A)? Nominaler forekommer jo rask væk uden præposition.

Pointen er at der ligger en skjult, funktionel dependensanalyse bagved. Det gælder både Hjelmlevs analyse af forbindelser med præposition som kata-tagmer, og det gælder Bloomfields negative karakteristik af eksocentrismen. Både A og B er nødvendige for at frembringe det kvalitativt anderledes resultat C. Således bliver præposition + nominal til $A + B = C$, og både A og B er nødvendige for at danne C. Dependensanalysen giver kun mening i relation til dannelsens telos eller funktionelle mål, altså den enhed C som A + B danner. Det **er** indlysende, men jeg synes ikke det er helt klart i GDS.

Klart er det derimod i Peter Juul Niensens analyse af kongruenskonstruktioner (Nielsen 2011: 59-65). Kongruenskonstruktion dækker den tilsyneladende sideordning af to verber til et sammensat prædikat som i (1) og (2):

- (1) Hun **ligger** (A) og **læser** (B).
- (2) **Tager** (A) du lige og **ringer** (B)?

To finitte verbalformer kan altid sideordnes i et paratagme (A og B); men kongruenskonstruktioner som vist i (1) og (2) er ikke paratagmer, for helheden danner et sammensat prædikat. Dette kan man på den anden side ikke beskrive abstrakt som $A \leftrightarrow B$, for vi kan jo uden videre have A og B hver for sig:

- (1') a. Hun ligger (A) ned.
 b. Hun læser.
 (2') a. Tager (A) du lige telefonen?
 b. Ringer du (B)?

Der skal både A og B til for at danne C, og $A \leftrightarrow B$ gælder altså kun på den betingelse at målet for dannelsen er det sammensatte prædikat C. Se også den videre udfoldelse af synspunktet i Nielsen 2012.

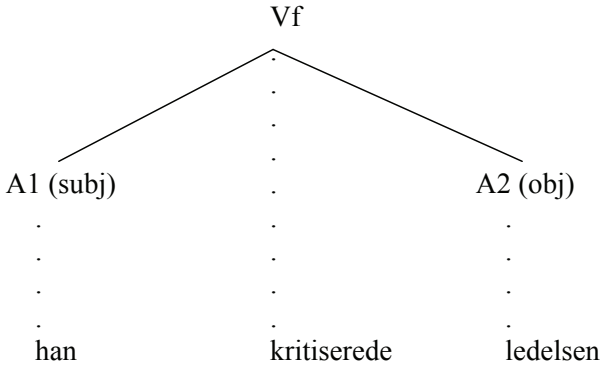
Vi kan nu se de klassiske neksustilfælde i det samme lys. I konstruktionen præposition + nominal indgår nominalhelheden (B) kun i præpositionalneksus hvis C – det der skal dannes – er et prædikativ eller antiled eller frit adverbial osv. Vi kan således forstå sætningsdannelsen som et lumsk særtilfælde hvor $A \leftrightarrow B$ synes at gælde in abstracto som subjekt \leftrightarrow finit verbalform, et særtilfælde der narrer velmenende lingvister som Diderichsen og Hansen & Heltoft til at forstå neksus i den Hjelmlevske dependensbetydning. Man må imidlertid altid forstå interdependensen i forhold til det der er dens output, til den konstituent den danner. Dette er den rette funktionelle tænkemåde.

2.5. Kategorial og leksikalsk rektion

I GDS skelnes der med Eisenberg (1989) som udgangspunkt mellem to slags rektion (styring), nemlig kategorial rektion og leksikalsk rektion (se GDS I § 28.1. og Heltoft 2008: 73-78).

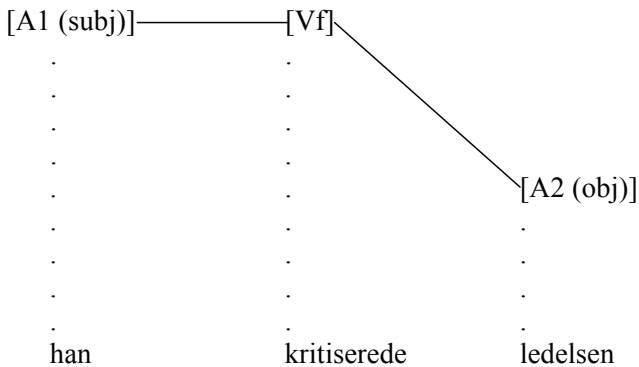
Leksikalsk rektion er styring fra en verbalstamme eller en anden prædikatsstamme, og den ligger til grund for valens som strukturprincip, eksemplificeret i (3). I valensanalysen har subjekt og direkte objekt samme status som aktanter eller argumenter for prædikatet. Skrå streg betyder envejs styring: Det øverste led styrer de nederste.

(3)

Kategorial⁶ rektion er styring mellem kategorier alene, og det er det grundlæggende opbygningsprincip for konstruktioner. Konstruktion markeres med skarpe parenteser om kategorierne og skelnes herved fra valensdiagrammer der er uden sådanne kategorielle parenteser. Skrå streg betyder igen at den øverste kategori styrer den nederste envejs. [Vf] styrer [A2], men ikke omvendt. Vandret streg betyder katatakse (neksus).

(4)

Strukturen i (4) viser den sprogspecifikke opbygning af det danske subjekt i sætningen: Det er både kategoriisk subjekt (dvs. den grammatikaliserede basis

6. Ordet betyder 'som vedrører kategorier', 'på kategoriernes niveau'. Det må ikke forveksles med 'kategoriisk', se note 7.

i kategorisk⁷ sætningsstruktur (nominal + verbalhelhed, NP + VP), og aktualsubjekt (illokutionært subjekt) der bidrager til valget mellem fremsættende og spørgende sætningsstruktur (Heltoft 2001). Den obligatoriske subjeksstruktur i moderne dansk har således to funktioner: at stille prædikationsbasen til rådighed for et referentielt subjekt (kategorisk subjekt), og at stille et valg op mellem betinget realitet og umarkeret realitet, i hovedsætninger udmøntet som modsætningen mellem fremsættende (umarkeret konstativ) og spørgende sætningstype. Det er den sidste funktionstype der gør det ikke-referentielle subjekt (*det* eller *der/her*) obligatorisk som aktualsubjekt, se GDS XI § 8, Heltoft 2001 og 2013a.

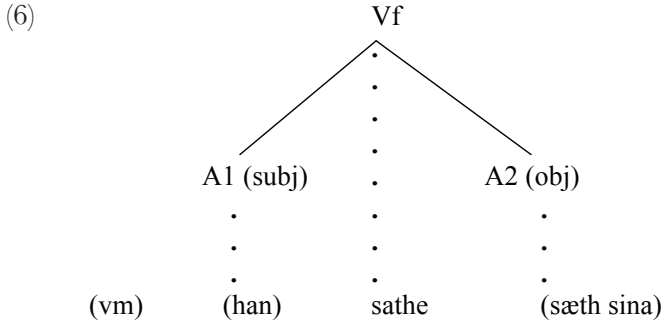
Denne form for sætningsdannende katatakse er naturligvis ikke et sprogligt universale. Efter alt at dømme havde ældre nordisk hverken kategorisk subjekt eller aktualsubjekt. I følgende eksempel er der argumenter der realiseres gennem brug af nul-anafor, dvs. tilfælde hvor den manglende udtryksrealisation af et argument henviser modtageren til at identificere referenten ud fra viden om verbalets valens. I (5) er sætningen *vm sathē* en betingelsessætning uden realiseret subjekt og uden realiseret objekt, jf. oversættelsen.

- (5) æn vm af hanum repas.
 men hvis (den) rebes fra ham
 hafui fore giorth arfuathe sinu
 hav-PRS.KONJ forgjort arbejde-DAT-sin-DAT oc
 vm sathē sæth sinnj og
 hvis så-PRT-IND/KONJ sæd-DAT sin-DAT

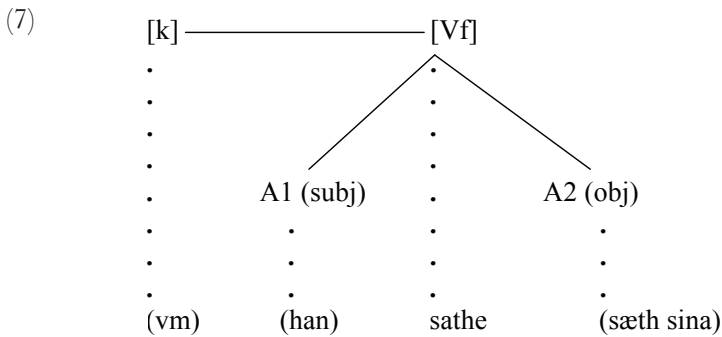
‘Men hvis den (= jorden) rebes fra ham, skal han have mistet sit arbejde og – hvis han såede den – sin sæd.’ (SkKI B 74 GL 11, 22-30)

Denne sætning skal ikke beskrives som katataktisk opbygget (og dermed er der hverken kategorisk subjekt eller aktualsubjekt), men udelukkende som valensstruktur.

7. *Kategorisk* betyder ‘som er prædikativt opbygget’. *Katēgoréiein* betyder ‘udsige’ på græsk. Verbalhelheden udsiges om en referent der udtrykkes gennem subjektet, *subjectum*, det der ligger til grund for udsagnet. Begrebet må ikke forveksles med ‘kategorial’, se note 6.

Men mellem subjunktionen og ‘sætningsstammen’⁸ er der formålsbestemt nekus. Sætningsstammen kan udmærket fungere alene som hovedsætning og er kun en nødvendig konstituent i forhold til det den skal, nemlig danne en underordnet sætning, en bisætning. Denne del af analysen er således rent kategorial og betyder blot at der skal både en valenssætning og en subjunktion til for at danne en bisætning.

3. Nominalanalysen som eksempel

Vi så i afsnit 2 at de grundlæggende relationer bag argumentationen for syntaktisk struktur er ækvivalens og funktionel dependens. I grammatikker hvor det antages at substantivet er kerneleddet i nominalet og adjektivet er adled, lyder argumentationen således på grundlag af dependens: Substantivet er

8. Diderichsen 1946: 185, her tilpasset til at dække eng. ‘clause’, jf. Bloomfield, citeret i 2.2.

et nødvendigt kategorivalg, adjektivet en mulig udvidelse. Denne beskrivelse udvides så til også at omfatte bestemmerne der ligeledes opfattes som adled, og det er i praksis både Jespersens junktion og Bloomfields analyse af nominalhelheder.

Der er et antal problemer forbundet med denne analyse når den gennemføres som relationer mellem ordklasser, og jeg vælger eksempler i ubestemt pluralis for at kunne anskueliggøre det uden unødvendige komplikationer. Substantivet *vandrestøvl*er kan optræde alene; det kan adjektiv og bestemmer derimod ikke, men forudsætter substantivet.

8a) gode vandrestøvler.

vandrestøvler.

*gode.

(8b) mine vandrestøvler.

vandrestøvler.

*mine.

Denne argumentation gælder tydeligvis kun i testsituationer der er opstillet abstrakt uden for kontekst. I virkeligheden må argumentationen dreje sig om semantikken i konstruktionen, for så snart kategorien er tilgængelig fra konteksten, kan substantivet udelades, også i tilfælde der ikke kan bortforklares som ad hoc-ellipser.

(8c) Vandrestøvler, der har du brug for nogle rigtig gode.

(8d) Vandrestøvler, der kan du låne mine.

Det der ligger bag den klassiske nominalanalyse, er dependenser på indholdsplanet, ikke mellem ordklasser. Det der forudsættes, er en tilgængelig kategori, ikke et valg af substantiv. Helt velkendte indvendinger mod substantivet som kerneled er eksempler som (9) og (10), jf. fx Heltoft (1996), hvor kategorien er tilgængelig som 'mennesker' og 'børn', forudsat at der ikke foreligger ellipser ad hoc.

(9) **De sidste** skal blive **de første**.

(10) **Mine små** er blevet store.

Hvad angår ækvivalens som relation og argumentationsgrundlag, så har Lyons (1977: 389-392) kort understreget at standardeksempler på endocentriske konstruktioner som *the boy* og *my friend* i realiteten er ækvivalente med personlige pronomener og *proprier*, ikke med de appellativiske substantiver *boy* og *friend*. Lyons siger det ikke eksplicit, men det er nærliggende at slutte at den generelle struktur i engelske nominalhelheder ikke kan være endocentrisk, men er eksocentrisk. Både artikel og tilgængelig kategori er nødvendige dele af en helhed der skal kunne ækvivalere med pronomener og *proprier*, jf. (11) – (13). Substantivet er naturligvis den hyppigste kategoriangiver, men er ikke en forudsat sproglig kategori i nominalet.

- (11) Tax relief for the rich!
 (12) Macbeth had killed his little ones.
 (13) The soldiers had killed the boy first.

I hvilken forstand er nominalhelheder i dansk så bygget op med neksus? I GDS (II § 44) er analysen således:

- På indholdsplanet må et nominal altid bestå af 1) en bestemmer der fungerer som instruktion om identifikation af referenten, og 2) en tilgængelig kategori, ofte, men ikke nødvendigvis, udtrykt gennem et substantiv.
- På udtryksplanet er det kun bestemmeren der er forudsat som kerneled, den kategori der definerer hvilken syntaktisk funktion leddet skal have. Er der ingen andre led end en artikel i nominalet, har denne sin pronominale funktion⁹ og fungerer alene som nominal.

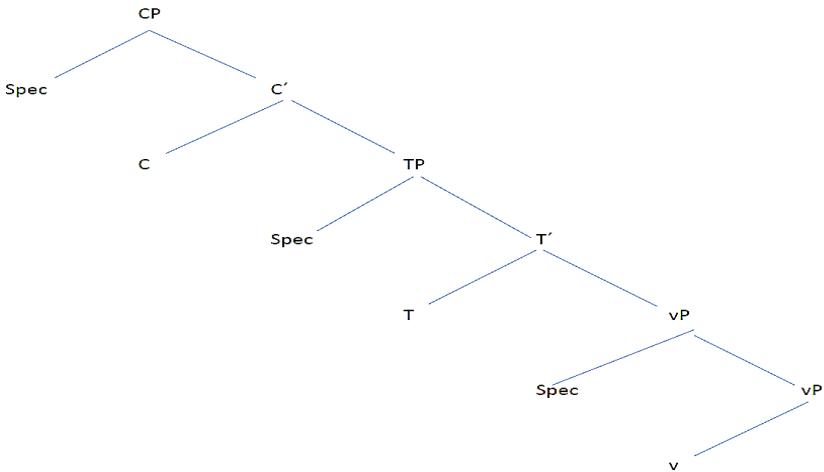
Analysen af nominalet i sprog med bestemmerstruktur må være at det er et katatagme på indholdssiden. Udtrykssiden skal indeholde et led af kategorien bestemmer/anaforisk 3p pronomener. Denne kategori er den eneste der skal være til stede i udtrykket, og den definerer leddets funktion som nominal og angiver af en referent. Det giver god mening at sige at nominalet er et hypotagme når det analyseres fra udtrykssiden.

9. De foransatte artikler og de 3personale foriske pronomener er komplementære dele af den samme kategori. Dette er også mit svar til Eva Skafte Jensen (2003: 164) der påpeger at en foransat artikel ikke synes at kunne stå alene.

4. For megen og forkert struktur: Den fantastiske grammatiken

I den Chomskyanske generative grammatik er al konstituentstruktur hypotaktisk struktur med en hovedkategori og en specifikator-kategori. Et sætningstræ breder sig over tre domæner, set nedefra og op: V-domænet (VP), T-domænet (TP) og C-domænet (CP). V-domænet indeholder syntaktisk information svarende til verbets leksikalske rektion eller valensstruktur; T-domænet indeholder den grammatiske information og C-domænet er domænet for sammenbindingen af sætningens indhold med den omgivende tekst og kontekst. Træstrukturen er vist i (13), dog uden udfoldning af vP's døtre, da disse er afhængige af valensen eller selektionsrestriktionerne hos verbet. Denne træstruktur¹⁰ siger ikke i sig selv noget om forskellen mellem ældre og yngre skandinavisk, og en strukturforskel som mellem (4) og (6) udtrykkes ikke.

(14)

Christer Platzack¹¹ sammenligner modellen med Diderichsens sætningsskema således at hvert af domænerne tilordnes et felt i sætningsskemaet.

10. Diagrammet benytter som Platzack (2010) TP (temporal phrase) i stedet for IP (inflectional phrase).

11. Resumeret af mig selv på grundlag af Platzack 2001, 2010.

V-domæne:	subjekt i V-Spec (flyttes altid)	Indholdsfelt	ingenplads
T-domæne:	subjekt i T-Spec	Neksusfelt	<i>subjekt på s</i>
C-domæne:	subjekt i C-Spec	Fundamentfelt	<i>subjekt i F</i>
V-domæne:	finit i V-Spec	Indholdsfelt	<i>finit på v i sav</i>
T-domæne:	finit i T-Spec (flyttes altid)	Neksusfelt	ingen plads
C-domæne:	finit i C-Spec	Fundamentfelt	<i>finit på v i vsa</i>

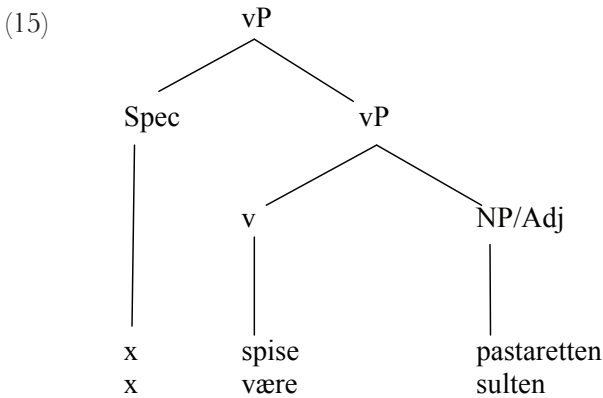
Sammenligningen er topologisk set en tilsnigelse, for subjektet kan i skandinavisk aldrig stå på pladsen vP-Spec. Subjektet genereres der i modellen, men der er ingen topologisk realitet der modsvarer denne plads. Det illustrerer jeg ved at indsætte subjektets og finittets positioner, først i træets domæner, dernæst i sætningsskemaet (s-pladsen og F-pladsen). Subjektet i V-domænet realiseres aldrig, men alle subjekter genereres der; subjektet i T-domænet kan udfyldes både i hovedsætninger og bisætninger, og disse to pladser er topologisk identiske, også efter generative grammatikers egen forståelse af sætningsskemaet: sætningsskemaernes s-plads, både i hovedsætning og bisætning.

I dette system er der altså i forhold til topologien det problem at subjektspositionen vP-Spec aldrig udfyldes; tilsvarende er der en verbalposition T der heller aldrig udfyldes. I skandinavisk er der således ingen realiserede sætninger der direkte afspejler valensstrukturen i sætningen, hverken i ældre eller yngre sprogrtrin, for subjektet flytter altid.

Hvis man mener de syntaktiske hierarkier skal kunne afspejle sådanne forskelle mere direkte, må man opgive bindingen mellem hierarki og rækkefølge, dvs. acceptere et principielt skel i syntaksen mellem hierarkisk kombinatorik og topologi.

Endnu vigtigere er problemet med nul-anaforer. Alle typer argumenter kan realiseres som nul, både subjekter, objekter og nominaler i forbindelse med en præposition, jf. (6). Med dependens som eneste grundlag kan man ikke give subjektet en særstilling, og ældre nordisk har således hverken kategorisk subjekt eller aktualsubjekt (Heltoft 2001). Valensen og nul-udtrykket er tilstrækkelige til at identificere anaforerne i sætningen og deres forløbere (eng. antecedents), se Heltoft 2013. Der er dermed ingen grund til at antage nogen hierarkisk forskel på subjektets og objektets placering i ældre nordisk, dvs. at ældre nordisk ikke har nogen VP-kategori.

VP-strukturen kan fortsætte som i (15) – i en analyse af moderne dansk:

Her indeholder vP enten et objekt eller et adjektivisk prædikat, en analyse der er helt i forlængelse af latinsk og vesteuropæisk tradition. Prædikatet antages at alternere med en nominal kategori. I GDS har vi foreslået en radikalt anderledes analyse af prædikatet der kombinerer neksusanalyse med valensanalyse og skiller prædikatet helt ud fra analysen af objekter.

5. Prædikativer og andre sammensatte prædikater

I GDS opfattes alle komplekse strukturer med enhedstryk som katatagmer (neksus), og det gælder således også prædikativkonstruktioner.

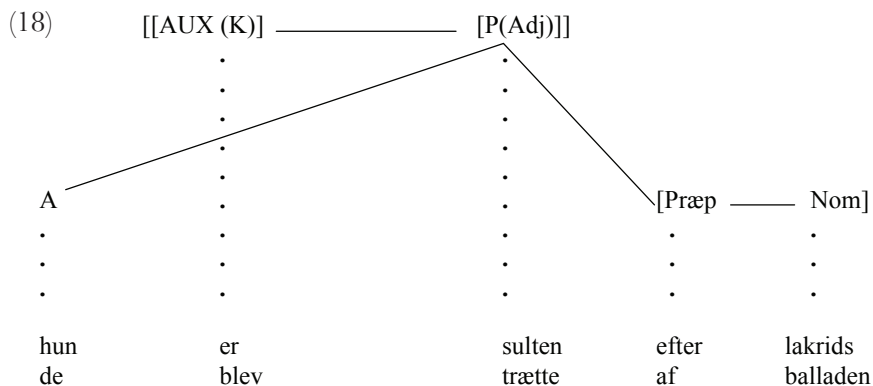
Prædikativkonstruktioner består lige som hjælpeverbumbeskrivelser i traditionel forstand af (A) et finit verbum (kopulaverbum, hjælpeverbumbeskrivelse) og (B) et hovedprædikat. Hovedprædikatet er i den givne situation et adjektiv, og et sådant kan ikke danne sætning alene. Hertil kræves et kopulaverbum.

Kopulaverbet kan på sin side ikke varetage valensfunktionen i sætningen, for det styrer ikke sit subjekt. For at kunne danne et fuldstændigt prædikat (C) behøves begge kategorier: A + B.

(16) Hun er sulten efter lakrids.

(17) De blev trætte af balladen.

Disse eksempler er med divalente prædikativer og har analysen (18). Det kategoriale konstruktionsniveau har katataktisk opbygning, valensniveauet hypotaktisk.

Mutatis mutandis er dette også strukturen for hjælpe- og modalverbumbeskonstruktioner. Kopulaverber (K), hjælpeverber og modalverber falder ved denne analyse i samme overordnede kategori AUX.

6. Konklusion

Mit synspunkt er således – i tilslutning til Peter Juul Nielsen – at der kan formuleres et fornuftigt neksus- eller katataksebegreb, hvis dependenserne forstås i forhold til det mål som de syntaktiske dele skal bidrage til. På denne måde kan Jespersens og Bloomfields begreber fornys og generaliseres langt ud over de data der traditionelt har været analyseret som neksus og eksocentrisme, så de også omfatter kopulaverber og alle former for sammensat prædikatsdannelse. Også nominalhelheder kan vises at være katatagmer på indholdssyntaksens plan, og enhedstryk kan dermed antages at være et udtryk for neksus i den foreslåede forstand. Endelig kan man trække en fornuftig grænse mellem sprog der har kategorisk subjekt (moderne dansk, engelsk, fransk) og sprog uden kategorisk subjekt (ældre nordisk, russisk, japansk).

Neksus er konstituerende i en lang række konstruktioner i dansk. De eksocentriske konstruktioner er ikke et fåtal, og efter alt at dømme vil de fleste

af de anførte konstruktioner i dansk finde paralleller i engelsk. Og over for Bloomfields formulering vil jeg således indvende:

The exocentric constructions are numerous in some languages.

Henvisninger

- Bloomfield, L. (1933). *Language*. New York: Holt.
- Corbett, G. G. et al. (red.) (1993). *Heads in Grammatical Theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Croft, W.S. (2001). *Radical Construction Grammar*. Oxford: Oxford University Press.
- Diderichsen, P. (1946). *Elementer dansk Grammatik*. København: Gyldendal.
- Diderichsen, P. (1966 [1952]). De tre hovedarter af grammatisk forbindelse, i A. Bjerrum et al. (red.) *Paul Diderichsen. Helhed og Struktur. Udvalgte sprogvidenskabelige afhandlinger*. København: G.E.C. Gads forlag, 192-209.
- Eisenberg, P. (1989). *Grundriss der deutschen Grammatik*. Stuttgart: Metzler.
- Hansen, E. & L. Heltoft (2011). *Grammatik over det Danske Sprog 1-3*. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Syddansk Universitetsforlag.
- Heltoft, L. (1996). Det danske nominals udtryks- og indholdssyntaks. Et dependensanalytisk forsøg. *Ny forskning i grammatik 3*. Odense: Odense Universitetsforlag, 7-34.
- Heltoft, L. (2001). Recasting Danish Subjects – Case System, Word Order and Subject Development, i J. T. Faarlund (red.) *Grammatical Relations in Change*. Amsterdam: John Benjamins, 171-204.
- Heltoft, L. (2008). Grammatik over det Danske Sprog – en radikal dependensgrammatik? *Ny forskning i grammatik 15*. Odense: Odense Universitetsforlag, 69-94.
- Heltoft, L. (2013). Zero expression of arguments in Old Scandinavian. *Acta Linguistica Hafniensia* 44.2.
- Jensen, E. Skaftø. (2003). Kanoniske og ikke-kanoniske nominalsyntaxer i moderne dansk, i B.L. Jensen, I. Korzen & H.H. Müller (red.) *Ny forskning i grammatik 11*. Odense: Syddansk Universitetsforlag, 157-180.
- Jespersen, O. (1924). *The Philosophy of Grammar*. London: Allen & Unwin.
- Jespersen, O. (1933). The system of grammar, i O. Jespersen *Linguistica. Selected papers in English, French and German*. København og London: Munksgaard og Allen & Unwin, 304-345.
- Jespersen, O. (1937). *Analytic syntax*. Copenhagen: Einar Munksgaard.

- Lyons, J. (1968). *Introduction to Theoretical Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lyons, J. (1977). *Semantics* 1-2. Cambridge: Cambridge University Press
- Matthews, P.H. (2007). *Syntactic Relations. A critical survey*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nielsen, P. Juul (2011). *Kongruenskonstruktion i dansk*. Oslo: Novus.
- Nielsen, P. Juul (2012). *Morphology Reconsidered. Theoretical issues and studies in nonfinite verb forms in Danish*. Ph.d-afhandling, Roskilde: Roskilde Universitet.
- Platzack, C. (2001). Multiple Interfaces, i U. Nikanne & E. van der Zee (red.) *Cognitive Interfaces. Constraints on Linking Cognitive Information*. Oxford: Oxford University Press, 21-53.
- Platzack, C. (2010). *Den fantastiska grammatiken. En minimalistisk beskrivning av svenskan*. Nordstedts.
- Zwicky, A. (1985). Heads. *Journal of Linguistics* 21, 1-29.